

va donar en el Ateneo de Madrid, sobre assumptes nostres, qu'allà no tenen tan a mà de conèxels. Va ocupar quatre sessions aprofitadíssimes : una, sobre *Defensa militar de Catalunya en la Edad media*; dues, en les quals va tractar d'*Heràldica catalana*, y la última, desenrotllant el tema *Arquitectura romànica catalana*.

No he pogut indicar més que lo principal del Sr. Domènech, respecte a arquitectura; catalogar els treballs seus com a historiador y arqueòlech, y referir les principals publicacions d'ordre polítich.

La seva biografia queda per fer encara, y com més temps passi's farà més bé. Entretant, s'entebiaran les passionetes que no varen poder perdonarli may l'enteresa de caràcter, l'honradesa immaculada, qu'era sa norma de conducta, y l'amor sense límits, però completament desinteressat, a la nostra terra.

A mida que la gent vagi conexas l'obra seva, veurà la pèrdua irreparable que l'art, la ciencia y l'història varen sofrir. Y quan puguin ferse càrrech de sa vida adalerada y neguitosa, de constant labor positiva, durant la qual va negarse a acceptar ministeris, dexant malmètres la salut a força de treballar, allavores potser la generació que sigui, tributarà l'homenatge degut al sabi auster, al noble artista y al patrici integèrrim.

R. SERRA Y PAGÈS

EN JOAQUIM RIERA Y BERTRAN *

Senyors:

Nasqué'l dia 24 de janer del 1848 a Girona, y morí en la nostra ciutat el 15 de març de 1924, als setanta sis anys complerts.

Treyèmne'ls d'infancia y primera joventut, y'ns quedaran una sexantena d'anys de vida activa, sobretot per les lletres catalanes, a les que dedicà lo millor del seu temps y del seu esperit. No creguèu qu'exageri : el primer accésit obtingut als Jochs Florals de Barcelona es del 1867, y

* Trabajo leído en la sesión necrológica del día 28 de febrero de 1926.

la mort l'ha sorprès escrivint un llibre qu'ha quedat inèdit. La constància hauria sigut sa primera virtut, si no ho hagués sigut la bondat que les superà totes.

Una biografia detallada, ab totes les dates y precisions cronològiques seria molt interessant y convenient; però no es feyna per mi, que no 'n sabria. Jo he acceptat l'encàrrech honrós d'enaltir la memoria d'En Joaquim Riera y Bertran en aquest acte acadèmich pel goig de parlarvos una estona (qu'ha de ser breu) del amich, del company, del escriptor ab qui he conviscut llargues temporades, ab qui he compartit fatigues y estusiasmes, y del qui guarda la meva ànima un grat recort inesborrable.

Ens duyem uns quatre anys de diferencia, y quan el vaig conèixer jo encara era quasi un noy y ell ja era un home. Era a l'època primera de *La Jove Catalunya*, l'any setanta, que en aquella societat benemèrita, precursora de totes les altres, ens trobarem y ferem amistat. Al començament no tenia domicili fixo y celebrava ses sessions en locals escauducers, com les aules del antich Seminari a la Rambla dels Estudis, la sala de ball del carrer de la Canuda, etc.; però bona part dels amichs que la componiem ens reuníem diàriament al Cafè, constituhint la Colla del Suís. Tant a la colla com a la societat, En Riera hi feya un dels primers papers, per l'agudesia de paraula, per la inquietut d'iniciativa y pel prestigi que tenien als nostres ulls els qu'eren ja premiats als Jochs Florals.

Cooperador activíssim en el nostre renaxement literari, y afanyós de propagarlo y d'intensificarlo, contribuí poderosament a que l'Asociación Literaria de Gerona instituhís sos Certamens literaris, donanthi entrada al català; y, en el primer que's celebrà, l'any 72, pogué quedar ben content del séu impuls, al consignar en sa Memoria de Secretari que de les dotze poesies premiades vuyt eren escrites en la nostra llengua. Fou aquella una gran festa, a la que compareguerem tots els catalans que hi havíem tingut una recompensa o altra, y d'una evident eficacia per Girona, hont el cultiu de la nostra poésia y de la nostra prosa rebé llavors una empena que, gracies a Deu, encara dura. El veure per primer cop el propi idioma exaltat a la dignitat acadèmica féu obrir molts ulls qu'estaven closos, y molts cors

bategaren quan En Roca y Roca, en sa oda *A la patria*, exclamava : «la meva es la millor, perque es la meva». Al arribar aquí, me ve a la memoria un episodi que no 'm sé estar de recordar. Aleshores no 's parlava encara de *sports*, però tots erem joves y teniem dalit per vendre. Després de la festa, fent una passejada per aquella magnífica Devesa, no sé a qui li passà pel cap desafiarnos a qui correria més; y ja'ns teniu en un costat d'aquells immensos quadrats, tots en fila, corrent a qui més pot, cap a la banda contraria; molts ens quedarem a mig camí (com ho hem fet en altres ordres); els primers d'arribar a la meta foren en Roca y En Riera.

Una de les qualitats preeminents d' En Riera era 'l saber parlar : en un dinar esclataven els brindis, en una reunió convenia improvisar un discurs... ja 's sabia, ell era l' home; y ab aquella veu prima y clara, ab aquella manera d'accentuar la frase, fentli dir més de lo que deya, treya partit de circumstancies inaprofitables per un altre y 's feya aplaudir sempre y feya quedar bé als qui'ns veyem per ell representats. Axò, posat al servey dels séus ideals polítichs, ajudat de la bona fama que personalment disfrutava, contribuí sens dubte en molta part a que la seva ciutat natal el votés per regidor l'any 73, conferintli a ell, republicà y catòlich (dues coses que semblaven allavors incompatibles), l'Alcaldia de Girona qu'exercí dignament, a grat de tothom.

Passada aquella fuga, apaybagats els engrescaments de la temporada, En Riera se'n vingué a Barcelona, hont s'establí ja definitivament, entrant després al servey de la Diputació provincial, en quals oficines continuà fins al temps de la seva jubilació. Alternant la tasca obligada de sos deures ab els esplays del séu esperit, escrigué copiosament en aquells anys de vida tranquila, essent la temporada més abundant de la seva producció, y treyent partit de ses variades aptituts literaries.

He dit «variades aptituts», y no costa gayre de probarho. L'any 67 debutà als Jochs Florals ab una colecció de *Follies*: el 68, hi figura ab una *Historia del siti de Girona*, y 'l 69, ab una novela *Historia d'un pagès*. Després d'aquest començament, — que ja es prou variat, — segueix teninthi premis extraordinaris y accèssits ab tota mena de composicions en vers y en prosa (narracions, novela, quadro dra-

màtich), y, finalment, ab les tres poesíes que li guanyaren el Mestratge en Gay Saber. En la col·lecció dels matexos Jochs Florals hi ha també quatre discursos, entre ells el de President, l'any 1904. Seguímlo en sa llarga actuació y 'l trobarem periodista en revistes y diaris; el veurèm presidir festes o Corporacions; se'ns apareixerà capdevanter en famoses excursions colectives, sobretot en les memorables a Poblet y Santes Creus y al Rosselló. A tot axò, no parà may de somniar y escriure llibres y comedies, rebuts ab èxit major o menor, però may ab un fracàs. Llibres séus encara's reimprimexen, y alguna de ses comedies, a pesar del temps passat, encara s'aguanten en les nostres taules.

L'activitat mental d'En Riera no s'aturava : quan tenia llesta una cosa, ja 'n tenia un'altra de pensada; y tot, en la conversa o la lectura, una anècdota, una frase, li sugeria la idea d'una obra nova. Per exemple, un any veu en la llista de composicions rebudes als Jochs una «Cançó del vicari nou», diu : «Quin títol més bonich!», y, al cap de poch, li premien la novela *Lo Vicari nou*. La sugestió venia moltes vegades d'ell mateix : havia aplegat en un volum una serie d'*Escenes de vida pagesa*, y tot seguit li prenia la dèria de ferne un altre d'*Escenes de ciutat*; havia publicat alguna cançó ben rebuda per la crítica? donchs, vinga escriuren d'altres y altres fins a ferne un llibre, *Cançons del temps*; un dia feya un sonet, una faula... ja no parava fins a tenir completa la col·lecció especial, y sortien el *Llibre de sonets* o les *Cent faules*. Sempre 'l pensament inicial se li engrandia, y per una plana inspirada desseguida imaginava tot un volum. Escrigué molt, les obres qu'ha dexat impreses formen una llarga llista, però li quedaren molts projectes per realisar. El que dexà complet, a punt d'anar a la estampa, — ja n'he parlat en altra ocasió, — es un llibre de poesies dedicades a totes les festes del any, religioses, patriòtiques o literaries, propi per lectura dels infants, destinat particularment a les escoles de primera ensenyança; me l'estava llegint a estones, y n'erem a la meytat quan sobrevingué la curta malaltia que'ns el va pendre. Torno a recomanar aquest llibre a les entitats més indicades per aprofitarsen, honrant la memoria del autor y fent un bé indiscutible a la cultura y a la educació dels minyons.

De la producció dramàtica d'En Riera no'n puch dir sinó que fou nombrosa, discreta, filla de la observació, que ses representacions foren ben acullides, y que alguns de sos personatges donaven lloch a verdaderes creacions per part d'artistes com el gran Fontova. Aquell *Moliner* no s'esborra de la meva memoria y queda per sempre en la galeria de figures del nostre Teatre.

Si'm féssiu dir quin cayre literari m'estimo més en la personalitat d'En Riera, us respondria rodonament que'l de novel·lista. Ell potser no s'hi hauria conformat, perquè'l séu esperit ample y la seva inquietut el portaven a ficarse en tots los camps de la literatura, y, la veritat sia dita, sense fer un mal paper enlloch; però jo crech qu'havía nascut per la novela, que la novela era 'l séu fort, y, estimant degudament tota la seva producció poètica y teatral, per mi queda sent sempre l'autor de la *Historia d'un pagès*, d'*Els comedians del segon pis* y d'*El vicari nou*. Es un parer personal que no m'atreviria a defensar enfront d'un altre, com es personal tot lo qu'estich dihentvos d'En Riera. Al capdevall, no he vingut pas a fer de crítich ni de panegirista, sinó senzillament a evocar, a la meva manera, la figura d'un amich tal com el veyia en vida, tal com l'anyoro en mort.

He parlat de la seva bondat, y no vull acabar aquestes ratlles sense tornarhi. La trobarèu en tot : en els séus escrits y en les seves accions; la seva literatura es sana; els séus actes, generosos. Ell, home d'iniciatives, s'adheria fàcilment a les iniciatives dels altres, duhenthi 'l séu concurs. Jo no sé que ni una sola vegada hagués dexat de contribuir ab el séu diner, o ab el séu treball, a les empreses dels companys. Era afectuós; era desinteressat; era devot de la seva fè, dels séus ideals y dels séus homes. Era un enamorat de la seva terra. Un catalanista de cap a peus.

Senyors : en aquests moments, el dolor per la mort d'un altre gran amich me torba la serenitat y m'entela la veu. Us he parlat del escriptor y del home que jo he estimat, per manament de l'Academia. Ella, ab aquest acte, ha fet son deure ab l'Acadèmich desaparegut. Jo, parlant del amich,... no n'he sapigut més.

28 febrer 1926.

FRANCESCH MATHEU